

УДК 338.242:[502.51:504.4]:341.171(477)

DOI: 10.31673/2786-7412.2026.023624

Олександр ІГНАТЕНКО

доктор наук з державного управління, доцент,
професор кафедри публічного управління та адміністрування
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій, м. Київ
ORCID ID: 0000-0001-9088-5794
e-mail: apignat@ukr.net

Oleksandr IGNATENKO

Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor,
Professor of the Department of Management and Administration
State University of Information and Communication Technologies, Kyiv
ORCID ID: 0000-0001-9088-5794
e-mail: apignat@ukr.net

Володимир МОРОЗ

кандидат наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри публічного управління і проектного менеджменту
Навчально-наукового інституту менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Київ
ORCID ID: 0000-0003-4306-3741
e-mail: mrfrostvv@uem.edu.ua

Volodymyr MOROZ

Candidate of Sciences of Public Administration, Associate Professor,
Head of the Department of Public Administration and Project Management
Educational and Scientific Institute of Management and Psychology
SIHE «University of Educational Management», Kyiv
ORCID ID: 0000-0003-4306-3741
e-mail: mrfrostvv@uem.edu.ua

**РЕГУЛЯТОРНІ ЗАСАДИ ЗЕЛЕНОГО ВІДНОВЛЕННЯ
ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

**REGULATORY FOUNDATIONS OF GREEN RECOVERY
OF UKRAINE'S WATER MANAGEMENT COMPLEX
IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION**

Анотація. У статті досліджуються регуляторні засади зеленого відновлення водогосподарського комплексу України в умовах євроінтеграційних процесів. Проведено системний аналіз чинного регуляторного середовища ЄС у секторі водопостачання та водовідведення, виявлено критичні прогалини між *acquis communautaire* та нормативно-правовою базою України. На основі матеріалів Програми зеленого відновлення НЕФКО для десяти українських

територіальних громад визначено першочергові регуляторні та інституційні бар'єри, що перешкоджають модернізації водогосподарської інфраструктури. Обґрунтовано необхідність запровадження інструментів регуляторної реформи: механізму розширеної відповідальності виробника, ризик-орієнтованого тарифного регулювання, вимог щодо енергонеутральності, стандартів якості для повторного використання стічних вод та інтегрованого водного менеджменту за басейновим принципом. Запропоновано систему регуляторних заходів для удосконалення публічного управління водогосподарським комплексом України, спрямованих на поетапне досягнення відповідності водному *acquis* ЄС.

Ключові слова: регуляторна політика, водогосподарський комплекс, зелене відновлення, євроінтеграція, водне *acquis* ЄС, Рамкова директива про водні ресурси, директива про стічні води, директива про питну воду, розширена відповідальність виробника, тарифне регулювання, енергонеутральність, мікрозабруднювачі, інтегроване управління водними ресурсами.

Abstract. *The article examines the regulatory foundations of green recovery of Ukraine's water management complex in the context of European integration processes. A systemic analysis of the current EU regulatory environment in the water supply and wastewater sector is conducted, identifying critical gaps between the *acquis communautaire* and Ukraine's legislative framework. Based on materials from NEFCO's Green Recovery Programme for ten Ukrainian territorial communities, the primary regulatory and institutional barriers hindering water infrastructure modernization are identified. The necessity of introducing regulatory reform instruments is substantiated: extended producer responsibility mechanism, risk-based tariff regulation, energy neutrality requirements, quality standards for wastewater reuse, and integrated water management based on the river basin principle. A system of regulatory measures for improving public administration of Ukraine's water management complex, aimed at gradually achieving compliance with the EU water *acquis*, is proposed.*

Keywords: *regulatory policy, water management complex, green recovery, European integration, EU water *acquis*, Water Framework Directive, wastewater directive, drinking water directive, extended producer responsibility, tariff regulation, energy neutrality, micropollutants, integrated water resources management.*

Постановка проблеми. Трансформація водогосподарського комплексу України в умовах повоєнного відновлення та євроінтеграції є одним із найбільш складних завдань регуляторної реформи в системі публічного управління. Складність полягає в одночасному вирішенні двох принципово різних за горизонтом і логікою управлінських задач: негайного відновлення пошкодженої воєнними діями інфраструктури та її системної трансформації відповідно до вимог водного *acquis* Європейського Союзу. Ці два завдання не просто доповнюють одне одного – вони вступають у конфлікт, якщо відновлення здійснюється за застарілими стандартами та управлінськими моделями, які принципово несумісні з вимогами директив ЄС. Регуляторний вимір проблеми є ключовим, але недостатньо дослідженим. Між декларуванням євроінтеграційного курсу у стратегічних документах і реальним впровадженням регуляторних інструментів, характерних для водного сектору ЄС, існує глибока прірва. Ця прірва обумовлена не лише браком фінансових ресурсів, а насамперед регуляторними прогалинами: відсутністю вимог до енергонеутральності водоканалів, неімplementованим

механізмом розширеної відповідальності виробника мікрозабруднювачів, нерозвиненістю ризик-орієнтованого тарифного регулювання та відсутністю стандартів якості для повторного використання стічних вод. Актуальність проблематики підтверджується попередніми дослідженнями й результатами аналізу десяти територіальних громад, які були обрані у рамках Програми підготовки місцевих планів зеленого відновлення НЕФКО. Так, водопостачання та водовідведення стало пріоритетним сектором для дев'яти з десяти досліджуваних громад. При цьому у більшості громад серед ключових перешкод для відновлення водного сектору респонденти називали не лише фізичні руйнування інфраструктури, а й регуляторну невизначеність, відсутність чітких стандартів відновлення та брак методологічної підтримки від центральних органів виконавчої влади. Принцип «Build Back Better» («відбудувати краще, ніж було»), що є концептуальним ядром повоєнного відновлення, у застосуванні до водного сектору означає принципово нову регуляторну логіку: кожна гривня, вкладена у відновлення водогосподарської інфраструктури, має наближати Україну до стандартів ЄС, а не відтворювати застарілу модель управління. Реалізація цього принципу вимагає цілісної регуляторної архітектури, здатної спрямовувати інвестиційні рішення на рівні громад у потрібному напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Регуляторні аспекти функціонування водогосподарського сектору в контексті євроінтеграції є предметом активної наукової дискусії. У вітчизняній науці з публічного управління питання реформування регулювання водного сектору досліджували І. І. Крилова [10], яка аналізує забезпечення стійкості та безпеки систем водопостачання та водовідведення в рамках державного регулювання критичної інфраструктури; О. В. Сяська [12], яка оцінює потенціал державного регулювання у сфері водопостачання та водовідведення в цілому. У контексті визначення стратегічних пріоритетів трансформації публічного регулювання сфери водовідведення в Україні важливими є дослідження М. Крилова [9]. Теоретичну основу для аналізу регуляторних інструментів у водному секторі заклали також праці М. В. Слободяника [11]. У зарубіжній науці фундаментальний внесок у розробку теоретичних засад регуляторної реформи у водному секторі зробив М. Klien [14], чії праці детально розкривають механізми консолідації водоканалів та уроки транспозиції водного асquis у національне законодавство країн Центральної та Східної Європи. Водночас питання комплексної регуляторної реформи водного сектору України в контексті воєнного відновлення та поетапного досягнення відповідності водному асquis ЄС залишаються недостатньо систематизованими в науковій літературі. Більшість наявних досліджень або обмежуються технічним виміром модернізації водогосподарської інфраструктури, або зосереджуються на окремих регуляторних інструментах, не пропонуючи цілісної системи регуляторних перетворень.

Метою представленого дослідження є системний аналіз регуляторних засад зеленого відновлення водогосподарського комплексу України, виявлення регуляторних прогалин та бар'єрів на шляху до відповідності водному асquis ЄС, а також розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо удосконалення регуляторної політики у секторі водопостачання та водовідведення як передумови ефективного зеленого відновлення та успішної євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу. Регуляторна система ЄС у водному секторі є однією з найбільш комплексних і методологічно розроблених серед усіх секторальних регуляторних режимів. Її архітектура базується на ієрархічній системі актів, де кожен рівень виконує специфічну регуляторну функцію – від встановлення загальних цілей і принципів до конкретних технічних стандартів і механізмів фінансування.

Рамкова директива про водні ресурси (WFD, 2000/60/EC) є конституційним актом водного регулювання ЄС, що запровадила три революційних регуляторних принципи.

По-перше, басейновий принцип управління: регулювання здійснюється не в адміністративних межах, а в гідрологічних межах річкових басейнів, що вимагає міжвідомчої та міжрегіональної координації.

По-друге, принцип «доброго стану» водних об'єктів як мінімальний регуляторний стандарт, що підлягає вимірюванню та моніторингу.

По-третє, принцип повного відшкодування витрат на водні послуги, включаючи екологічні та ресурсні витрати, з ціноутворенням, що стимулює раціональне водокористування. Ключовою регуляторною вимогою WFD є обов'язкове розроблення планів управління річковими басейнами (River Basin Management Plans) та програм заходів кожні шість років – інструмент циклічного регуляторного планування, ефективно відсутній в Україні [1]

Переглянута Директива про очищення міських стічних вод (UWWTD, Directive EU 2024/3019), що набула чинності 1 січня 2025 року, запроваджує принципово нові регуляторні вимоги, що мають кардинальний вплив на модель управління водоканалами [2]:

- вимога енергонеутральності до 2045 року: підприємства з очищення стічних вод зобов'язані виробляти власну відновлювану енергію для покриття своїх потреб – це не рекомендація, а жорстка регуляторна норма з обов'язковими звітними механізмами;

- четвертинне очищення стічних вод від мікрозабруднювачів стає обов'язковим для очисних споруд, що обслуговують агломерації понад 100 000 осіб, та поступово поширюється на менші об'єкти;

- механізм розширеної відповідальності виробника (РВВ) як регуляторний інструмент (фармацевтична та косметична промисловість зобов'язані фінансувати витрати на четвертинне очищення від мікрозабруднювачів, які є результатом використання їхніх продуктів) – революційне перенесення фінансового тягаря із споживачів комунальних послуг на виробників забруднень;

- скорочення викидів парникових газів очисними спорудами із зобов'язальним моніторингом та звітністю.

Директива про питну воду (DWD, Directive EU 2020/2184) модернізує регуляторну парадигму контролю якості питної води в кількох ключових вимірах: запроваджує обов'язкову оцінку ризиків у всьому ланцюжку «від водозабору до крану» як базовий регуляторний інструмент замість простого моніторингу кінцевого продукту; встановлює посилені стандарти якості щодо нових забруднювачів – PFAS-речовин (перфтор- та поліфторалкільних сполук), ендокринних руйнівників та мікропластику; та закріплює право громадськості на доступ до інформації про якість питної води в режимі реального часу як обов'язкову регуляторну вимогу до систем моніторингу [3].

Регламент ЄС про повторне використання стічних вод (EU 2020/741) формує регуляторну основу для замкненого водного циклу, встановлюючи мінімальні стандарти якості очищених стічних вод для повторного використання в сільськогосподарському зрошенні та промисловості. Регламент запроваджує диференційовані класи якості (A, B, C, D) залежно від типу сільськогосподарського використання та пов'язані з ними технологічні вимоги до очищення [4].

Системоутворюючою є *Стратегія ЄС з водостійкості (2025)* – новітній стратегічний регуляторний документ, що окреслює горизонт розвитку водного регулювання ЄС до 2050 року: відновлення водного циклу від джерела до моря, побудова «водно-розумної» економіки та гарантування загального доступу до безпечної питної води [5]. Наскрізні регуляторні принципи всього водного acquis ЄС представоені в таблиці 1.1.

Таблиця 1

Наскрізні регуляторні принципи водного acquis ЄС

Принцип	Регуляторний зміст	Інструменти реалізації
«Забруднювач платить»	Повне відшкодування витрат на ліквідацію шкоди	Тарифи, штрафні санкції, РВВ
Запобігання шкоді	Превентивне управління ризиками	Плани управління ризиками, оцінка впливу на довкілля
Принцип обережності	Захисні заходи за умов наукової невизначеності	Регуляторні норми щодо нових забруднювачів
Інтеграція	Водна політика інтегрується в усі секторальні регулювання	Міжсекторальні плани управління басейнами
Повне відшкодування витрат	Тарифи відображають реальну вартість водних послуг	Регуляторний нагляд за ціноутворенням

Джерело: розроблено авторами на основі [1–5]

Водночас, аналіз чинного регуляторного середовища України у сфері водопостачання та водовідведення дозволяє ідентифікувати п'ять системних регуляторних прогалин, кожна з яких є самостійним бар'єром для зеленого відновлення.

Регуляторна прогалина №1. Неповнота регулювання нецентралізованого водовідведення та поверхневого стоку. Прийнятий у 2023 році Закон України «Про водовідведення та очищення стічних вод» [15] орієнтований переважно на централізовані системи, залишаючи поза нормативним полем нецентралізоване водовідведення, характерне для сільської місцевості та малих громад. Ця прогалина є критичною, оскільки в малих територіальних громадах саме нецентралізоване водопостачання є основним для значної частини населення. Поверхнєве (дощове) водовідведення також залишається поза системним регулюванням, хоча директива ЄС вимагає його включення до комплексної системи управління водовідведенням [19].

Регуляторна прогалина №2. Відсутність механізму розширеної відповідальності виробника у водному секторі (далі – РВВ). Переглянута Директива ЄС запроваджує РВВ як обов’язковий механізм фінансування четвертинного очищення стічних вод від мікрозабруднювачів. В Україні ні законодавчої бази, ні практики застосування РВВ у водному секторі майже не існує. Між тим саме наявність або відсутність цього механізму визначає можливість переходу до видалення мікрозабруднювачів без катастрофічного підвищення тарифів для кінцевих споживачів.

Регуляторна прогалина №3. Нерозвиненість ризик-орієнтованого підходу та тарифного регулювання. Чинна система тарифного регулювання водоканалів в Україні базується переважно на покритті операційних витрат і не відображає повні витрати на водні послуги в розумінні WFD – без врахування екологічних, ресурсних та довгострокових інвестиційних витрат. При цьому тарифи не виконують стимулюючої функції раціонального водокористування, що вимагає WFD. Показово, що у більшості досліджуваних громад водоканали є збитковими підприємствами, що робить їх хронічно залежними від субсидій та унеможливорює самофінансування відновлення [13].

Регуляторна прогалина №4. Відсутність регуляторних вимог щодо енергонеутральності. Незважаючи на прийняття Державної цільової програми енергетичної модернізації водоканалів 2024 року [17], в українському законодавстві досі відсутні юридично обов’язкові вимоги щодо досягнення підприємствами водного сектору певних рівнів енергоефективності або енергонеутральності. Програма є добровільною, тоді як директива ЄС встановлює жорсткий обов’язковий стандарт – повна енергонеутральність до 2045 року. Без регуляторного зобов’язання інвестиції в енергомодернізацію залишатимуться необов’язковими і залежатимуть виключно від волі місцевих органів влади.

Регуляторна прогалина №5. Відсутність басейнового принципу управління та стандартів для повторного використання стічних вод. Управління водними ресурсами в Україні зберігає здебільшого галузєво-технічну логіку – управління окремими об’єктами (насосні станції, очисні споруди, трубопроводи) – замість інтегрованого управління водними ресурсами в межах гідрологічних басейнів, яке є ключовою вимогою WFD. Регламент ЄС про повторне використання стічних вод (EU 2020/741) та відповідні класифікаційні стандарти якості також не мають аналога в українському законодавстві.

Аналіз практики функціонування систем водопостачання та водовідведення на рівні окремих територіальних громад в Україні дозволяє конкретизувати, які регуляторні прогалини мають місце в контексті забезпечення ефективного управління.

Чернігів та Ніжин (Чернігівська область) є найбільшими із досліджуваних громад, що постраждали від активних бойових дій. Ключовою регуляторною проблемою є відсутність чітких стандартів відновлення водогосподарської інфраструктури, що дозволяли б органам місцевого самоврядування обґрунтовувати вибір технологічних рішень при залученні міжнародної технічної допомоги. Водопостачання та водовідведення – пріоритет №1 для обох громад.

Вінниця є найбільш інституційно розвинутою громадою вибірки. Понад 60% водогінних труб – чавунні, деякі з них експлуатуються понад 100 років. З регуляторної точки зору проблема полягає у відсутності обов’язкових нормативів щодо матеріалів трубопроводів при реконструкції та вимог до відповідності

стандартам ЄС щодо якості питної води в точках розподілу. Місто веде переговори з KfW щодо фінансування реконструкції – але відсутність регуляторних стандартів ускладнює обґрунтування технічних рішень

Трускавець (Львівська область) є унікальним регуляторним кейсом. Як бальнеологічний курорт з 14 джерелами мінеральної води, включаючи всесвітньо відому «Нафтуся», місто стикається із відсутністю спеціального режиму охорони мінеральних вод, який відповідав би стандартам ЄС. Споруди мінеральних вод перебувають в аварійному стані і жодна чинна регуляторна норма не встановлює обов’язкових стандартів їх технічного стану та безпеки.

Козятин (Вінницька область). 16,6% проб води не відповідають гігієнічним нормативам через наявність колі-фагів; 70% труб виготовлені з застарілих матеріалів. Регуляторна проблема – відсутність обов’язкових планів управління ризиками в системі питного водопостачання відповідно до вимог Директиви про питну воду 2020.

Бердичів (Житомирська область). ТОВ «Комплекс екологічних споруд» здійснювало незаконний скид стічних вод у річку Гнилоп’ять без очищення – до водних об’єктів потрапило понад 966 998 кубометрів стічних вод без очищення. Вимушений штраф 875 809,81 грн є символічним і не відповідає реальному екологічному збитку – яскрава ілюстрація неефективності принципу «забруднювач платить» у вітчизняній регуляторній практиці.

Доманівка (Миколаївська область). Значна частина сільського населення досі покладається на криниці та неглибокі свердловини. Регуляторна проблема – відсутність обов’язкових стандартів якості підземних вод для нецентралізованого питного водопостачання та механізмів регуляторного стимулювання розширення централізованих систем.

Узагальнено, регуляторні проблеми, ідентифіковані в усіх десяти громадах представлено в таблиці 1.2.

Таблиця 2

**Регуляторні проблеми зеленого відновлення водогосподарського
комплексу територіальних громад**

Регуляторна проблема	Кількість громад	Відповідна вимога acquis ЄС
Відсутність стандартів відновлення для залучення МТД	9	WFD, UWWTD
Незадовільна якість питної води (колі-фаги, каламутність)	7	DWD 2020/2184
Відсутність вимог до енергоефективності водоканалів	10	UWWTD 2024/3019
Незаконні/неналежні скиди стічних вод	5	UWWTD, WFD
Аварійний стан очисних споруд	8	UWWTD
Відсутність автономних джерел живлення	10	Вимоги стійкості
Нецентралізоване водовідведення поза регулюванням	6	UWWTD (нові вимоги)

Джерело: розроблено авторами на основі [1–5, 20]

На основі аналізу водного acquis ЄС та регуляторних прогалин в Україні пропонується система регуляторних заходів, згрупованих за трьома часовими горизонтами реформування.

Першочергові регуляторні заходи (короткостроковий горизонт: 2026–2028 рр.)

1. Прийняття загальнодержавної програми «Питна вода України». Проект Закону про загальнодержавну цільову соціальну програму «Питна вода України», прийнятий парламентом у 2022 році, але досі не підписаний Президентом, має бути невідкладно введений у дію. Цей документ є критичною передумовою фінансового забезпечення регуляторних реформ у водному секторі – без нього відсутня навіть базова рамка для системного фінансування модернізації систем питного водопостачання.

2. Запровадження обов'язкових планів управління ризиками в питному водопостачанні. Транспонування підходу «від водозабору до крану» з Директиви про питну воду 2020/2184 потребує внесення змін до Закону «Про питну воду та питне водопостачання», що зобов'язали б усі водоканали, які обслуговують понад 500 споживачів, розробляти та публічно оприлюднювати плани управління ризиками якості питної води. Такі плани мають охоплювати весь ланцюжок – від моніторингу водозаборів до точок споживання – та включати виявлені ризики, заходи із їх мінімізації та індикатори результативності.

3. Встановлення регуляторних вимог щодо матеріалів при реконструкції водопровідних мереж. Відсутність обов'язкових нормативів щодо матеріалів трубопроводів при відновленні та реконструкції мереж дозволяє замінювати чавунні труби аналогічними застарілими матеріалами замість відповідних стандартів ЄС полімерних трубопроводів. Необхідне видання нормативних актів, що встановлюють обов'язкові технічні стандарти для матеріалів при реконструкції водогосподарської інфраструктури з використанням публічних коштів.

4. Регуляторне закріплення обов'язкового використання платформи DREAM для обліку потреб водного сектору. Платформа DREAM (Damage and Rapid Assessment Management) має стати обов'язковим інструментом фіксації пошкоджень та пріоритизації відновлення водогосподарської інфраструктури. Регуляторне закріплення обов'язковості DREAM створює уніфіковане інформаційне середовище для прийняття управлінських рішень та залучення міжнародного фінансування.

Середньострокові регуляторні заходи (2028–2032 рр.).

1. Запровадження механізму розширеної відповідальності виробника у водному секторі. Аналогічно до імplementованого в ЄС механізму, необхідно внести зміни до Закону «Про водовідведення та очищення стічних вод», що зобов'язують виробників фармацевтичної, косметичної та сільськогосподарської продукції сплачувати внески до спеціального фонду фінансування видалення мікробабруднювачів. Регуляторна логіка проста: якщо підприємство виробляє продукт, що є джерелом мікробабруднювачів у стічних водах, воно несе фінансову відповідальність за їх видалення незалежно від кількості ланок ланцюжка між виробником і очисною спорудою.

2. Встановлення регуляторних вимог до енергоефективності та дорожньої карти енергонеутральності водоканалів. Необхідне внесення до Закону «Про водовідведення та очищення стічних вод» вимог щодо: (а) обов'язкового щорічного звітування водоканалів про показники питомого енергоспоживання; (б) розроблення водоканалами, що обслуговують агломерації понад 10 000 осіб, планів досягнення енергонеутральності до 2045 року; (в) умов надання субсидій та кредитних гарантій – лише за умови відповідності проєктів принципу DNSH та наявності плану енергомодернізації.

3. Регуляторна реформа тарифоутворення на засадах повного відшкодування витрат. Чинна система тарифного регулювання водоканалів має бути реформована з урахуванням вимог WFD щодо повного відшкодування витрат на водні послуги. Реформа повинна охоплювати: запровадження методики обчислення повних витрат (операційних, капітальних, екологічних та ресурсних); впровадження «соціальних тарифів» для захисту вразливих категорій споживачів; та регуляторний нагляд з боку незалежного органу за відповідністю тарифів методологічним вимогам.

4. Прийняття регуляторних стандартів для повторного використання стічних вод. Транспонування Регламенту EU 2020/741 вимагає розроблення та прийняття національного нормативно-правового акта, що встановлює: класифікацію якості очищених стічних вод для різних цілей повторного використання; вимоги до технологій очищення відповідно до кожного класу; механізми контролю та відповідальності за порушення стандартів якості.

Довгострокові системні регуляторні перетворення (2032–2050 рр.).

1. Законодавче закріплення інтегрованого управління водними ресурсами за басейновим принципом. Перехід від галузевого до басейнового управління водними ресурсами відповідно до WFD вимагає прийняття нового Закону «Про управління річковими басейнами», що закріпив би: статус, повноваження та фінансування басейнових управлінь водних ресурсів; обов'язковість розроблення та публічного оприлюднення планів управління річковими басейнами; механізми координації між басейновими органами та органами місцевого самоврядування; та процедури залучення громадськості до водного планування.

2. Встановлення регуляторних вимог до четвертинного очищення стічних вод. Внесення до Закону «Про водовідведення та очищення стічних вод» диференційованих вимог щодо впровадження четвертинного очищення стічних вод – спочатку для великих очисних споруд (орієнтовно для понад 100 000 населення), поступово поширюючись на менші об'єкти – разом із механізмами державного та міжнародного фінансування технологічного оновлення.

Запропонована система регуляторних заходів може бути структурована у вигляді дорожньої карти поетапного досягнення відповідності водному *acquis* ЄС (табл. 1.3).

Таблиця 3

Дорожня карта поетапного досягнення відповідності водному acquis ЄС

Етап	Ключові регуляторні дії	Індикатори результату	Горизонт
Етап 1: Аварійна стабілізація	Стандарти відновлення для МТД; підписання Програми «Питна вода»; DREAM – обов’язковість	Затверджено мінімальні стандарти відновлення; усі водоканали зареєстровані в DREAM	2026–2027
Етап 2: Базова відповідність	Плани управління ризиками якості; реформа тарифів; перша фаза нормативів щодо матеріалів	100% водоканалів мають плани ризиків; тарифи покривають операційні та ремонтні витрати	2027–2030
Етап 3: Структурна реформа	РВВ у водному секторі; вимоги до енергоефективності; стандарти повторного використання	Прийнято законодавство про РВВ; питоме енергоспоживання знижено на 30%	2030–2035
Етап 4: Системна трансформація	Басейнове управління; четвертинне очищення для великих об’єктів; енергонеутральність	Басейнові плани управління прийнято; великі ОС сягають 50% відновлюваної енергії	2035–2045
Етап 5: Повна відповідність	Енергонеутральність усіх ОС; четвертинне очищення стічних вод; повна відповідність WFD	100% відповідність водному acquis ЄС	2045–2050

Джерело: розроблено авторами

Регуляторна реформа водного сектору нерозривно пов’язана із механізмами залучення міжнародного фінансування. Відповідність регуляторному середовищу ЄС є не лише юридичним зобов’язанням, але й економічно необхідною передумовою для доступу до найбільш ємких джерел фінансування. Усі провідні міжнародні фінансові організації – ЄБРР, ЄІБ, КфВ, НЕФКО вимагають від проєктів у водному секторі відповідності принципу DNSH (Do No Significant Harm), що автоматично передбачає дотримання стандартів ЄС у сфері охорони водних ресурсів. Механізм Ukraine Facility (2024–2027) як основний інструмент підтримки відновлення України також орієнтований на «зелені» стандарти.

Критичним є дотримання екологічних та соціальних стандартів МФО. Стандарт 3 (раціональне використання ресурсів і запобігання забрудненню), Стандарт 4 (охорона здоров'я та безпека населення), Стандарт 1 (оцінка та управління екологічними та соціальними ризиками). Водоканали, що претендують на фінансування від МФО, зобов'язані пройти повноцінну екологічну та соціальну перевірку відповідно до таксономії сталого фінансування ЄС.

З регуляторної точки зору, системна реформа, описана вище, є необхідною умовою для того, щоб українські водоканали могли стати надійними партнерами для міжнародних донорів та фінансових організацій: чіткі правила, стандарти відповідності та механізми звітності перетворюють місцевий водоканал із непрозорого отримувача субсидій на повноцінного партнера в реалізації зеленого відновлення.

Висновки і пропозиції. Водогосподарський комплекс України перебуває в умовах подвійного виклику: відновлення руйнувань від воєнних дій та системної трансформації відповідно до вимог водного аспис ЄС. Ці два завдання мають вирішуватися одночасно і синергетично – кожен інвестиційний проєкт у водному секторі має бути регуляторно орієнтований на відповідність стандартам ЄС, а не на відтворення застарілих моделей управління. Аналіз десяти громад Програми НЕФКО виявив, що регуляторні прогалини є не менш суттєвим бар'єром для зеленого відновлення, ніж фізичні руйнування інфраструктури. Відсутність обов'язкових стандартів відновлення, планів управління ризиками, вимог до енергоефективності та механізму РВВ формує середовище, в якому інвестиції в заміну застарілої інфраструктури не супроводжуються необхідними системними трансформаціями. Найбільш гострими регуляторними прогалинами, що потребують невідкладного вирішення, є: неімplementований механізм РВВ у водному секторі; відсутність обов'язкових вимог до енергоефективності водоканалів; нерозвиненість ризик-орієнтованого підходу до контролю якості питної води; нерегульованість нецентралізованого водовідведення; та відсутність правової основи для повторного використання стічних вод. Запропонована система регуляторних заходів, структурована у п'ятиетапну дорожню карту на горизонті до 2050 року, є практично реалізовною та базується на поетапному підвищенні регуляторних вимог відповідно до інституційної та технологічної спроможності водоканалів. Регуляторна реформа водного сектору є необхідною передумовою ефективного залучення міжнародного фінансування. Відповідність вимогам DNSH, стандартам МФО та Таксономії сталого фінансування ЄС – обов'язкова умова для доступу до Ukraine Facility, програм ЄБРР та ЄІБ. Ключовими пропозиціями для органів публічного управління є: невідкладне підписання Програми «Питна вода України»; розробка та прийняття нормативного акта щодо планів управління ризиками якості питної води; внесення змін до Закону «Про водовідведення та очищення стічних вод» в частині вимог до енергоефективності та механізму РВВ; та ініціювання розробки Закону «Про управління річковими басейнами». На рівні органів місцевого самоврядування вирішальне значення матимуть: нарощування інституційної спроможності фахівців водоканалів щодо вимог водного аспис ЄС; впровадження цифрових систем моніторингу якості води та витоків у мережах; та активна участь у програмах міжнародної технічної допомоги (НЕФКО, GIZ, UNOPS, SUN4Ukraine) з метою набуття досвіду відповідності стандартам ЄС у реальних проєктах.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy (Water Framework Directive). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32000L0060> (date of access: 16.01.2026).
2. Directive (EU) 2024/3019 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2024 on urban wastewater treatment (recast). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202403019 (date of access: 16.01.2026).
3. Directive (EU) 2020/2184 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on the quality of water intended for human consumption. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020L2184&qid=1615879914206> (date of access: 16.01.2026).
4. Regulation (EU) 2020/741 of the European Parliament and of the Council of 25 May 2020 on minimum requirements for water reuse. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0741> (date of access: 16.01.2026).
5. EU Water Resilience Strategy. European Commission. 2025. URL: https://commission.europa.eu/topics/environment/water-resilience-strategy_en (дата звернення: 16.01.2026).
6. Водна стратегія України на період до 2050 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 груд. 2022 р. № 1134-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.01.2026).
7. Водний кодекс України : Закон України від 06 черв. 1995 р. № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.02.2026).
8. Водопостачання та водовідведення у малих громадах в Україні: напрямки змін. Київ : DESPRO, 2020. URL: [https://despro.org.ua/images/WSS_Policy_position_paper_DESPRO_UKRedit%20\(1\).pdf](https://despro.org.ua/images/WSS_Policy_position_paper_DESPRO_UKRedit%20(1).pdf) (дата звернення: 16.01.2026).
9. Крилов М. Стратегічні пріоритети трансформації публічного регулювання сфери водовідведення в Україні в контексті євроінтеграції. Публічно-управлінські та цифрові практики. 2026. Вип. 1 (8). С. 172–207. DOI: 10.31673/2786-7412.2026.017207.
10. Крилова І. І. Забезпечення стійкості та безпеки систем водопостачання та водовідведення в рамках державного регулювання критичної інфраструктури. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління. 2019. Т. 30 (69), № 3. С. 100–108. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2019_30%2869%29_3_20 (дата звернення: 15.03.2026).
11. Слободяник М. В. Теоретичне підґрунтя публічного управління у сфері водопостачання та водовідведення. Вісник післядипломної освіти. Серія: Управління та адміністрування. 2024. Вип. 29 (58). С. 143–158. DOI: 10.58442/3041-1858-2024-29(58)143-158.

12. Сяська О. В. Оцінювання потенціалу державного регулювання у сфері водопостачання та водовідведення. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. 2019. № 4. С. 39–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2019_4_8 (дата звернення: 15.03.2026).
13. Incentive Regulation for Public Utilities. Paris : OECD Publishing, 2023. URL: <https://www.oecd.org/en/publications/incentive-regulation-for-public-utilities> (date of access: 16.01.2026).
14. Klien M. Consolidation of water utilities: lessons from Central and Eastern Europe. 2015. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/94be/662249cc4ae7b0a967eb86e0a2b1ae0a3a7e.pdf> (date of access: 15.03.2026).
15. Про водовідведення та очищення стічних вод : Закон України від 17 січ. 2023 р. № 2973-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2973-20> (дата звернення: 16.01.2026).
16. Про питну воду та питне водопостачання : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2918-14> (дата звернення: 16.01.2026).
17. Про затвердження Державної цільової економічної програми енергетичної модернізації підприємств водопостачання та водовідведення до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 листоп. 2024 р. № 1133-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1133-2024-%D1%80> (дата звернення: 16.01.2026).
18. Проект Закону «Про загальнодержавну цільову соціальну програму "Питна вода України" на 2022–2026 роки». URL: <https://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 16.01.2026).

REFERENCES

1. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy (Water Framework Directive). (2000). *Official Journal of the European Communities*. Retrieved January 16, 2026, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32000L0060> [In English].
2. Directive (EU) 2024/3019 of the European Parliament and of the Council of 27 November 2024 on urban wastewater treatment (recast). (2024). *Official Journal of the European Union*. Retrieved January 16, 2026, from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202403019 [In English].
3. Directive (EU) 2020/2184 of the European Parliament and of the Council of 16 December 2020 on the quality of water intended for human consumption. (2020). *Official Journal of the European Union*. Retrieved January 16, 2026, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32020L2184&qid=1615879914206> [In English].
4. Regulation (EU) 2020/741 of the European Parliament and of the Council of 25 May 2020 on minimum requirements for water reuse. (2020). *Official Journal of the European Union*. Retrieved January 16, 2026, from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0741> [In English].

5. European Commission. (2025). *EU Water Resilience Strategy*. Retrieved January 16, 2026, from https://commission.europa.eu/topics/environment/water-resilience-strategy_en [In English].
6. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *Water Strategy of Ukraine until 2050* (Order № 1134-r of December 9, 2022). Retrieved January 16, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1134-2022-%D1%80#Text> [In Ukrainian].
7. Verkhovna Rada of Ukraine. (1995). *Water Code of Ukraine* (Law № 213/95-VR of June 6, 1995). Retrieved February 22, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80> [In Ukrainian].
8. DESPRO. (2020). *Vodopostachannia ta vodovidvedennia u malykh hromadakh v Ukraini: Napriamky zmin* [Water supply and wastewater disposal in small communities of Ukraine: Directions for change]. Retrieved January 16, 2026, from [https://despro.org.ua/images/WSS_Policy_position_paper_DESPRO_UKReddit%20\(1\).pdf](https://despro.org.ua/images/WSS_Policy_position_paper_DESPRO_UKReddit%20(1).pdf) [In Ukrainian].
9. Krylov, M. (2026). Strategic priorities for transforming public regulation of wastewater management in Ukraine in the context of European integration. *Public Administration and Digital Practices*, 1(8), 172–207. <https://doi.org/10.31673/2786-7412.2026.017207> [In Ukrainian].
10. Krylova, I. I. (2019). Ensuring the resilience and security of water supply and wastewater systems within the framework of state regulation of critical infrastructure. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Series: Public Administration*, 30(69), 100–108. Retrieved March 15, 2026, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/sntvupa_2019_30%2869%29_3_20 [In Ukrainian].
11. Slobodianyuk, M. V. (2024). Theoretical foundations of public administration in the field of water supply and wastewater disposal. *Visnyk Pisliadyplomnoi Osvity. Seriya: Upravlinnia ta Administruvannia*, 29(58), 143–158. [https://doi.org/10.58442/3041-1858-2024-29\(58\)143-158](https://doi.org/10.58442/3041-1858-2024-29(58)143-158) [In Ukrainian].
12. Siaska, O. V. (2019). Assessment of the potential of state regulation in the field of water supply and wastewater disposal. *Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Series: Economic Sciences*, 4, 39–47. Retrieved March 15, 2026, from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvpushk_2019_4_8 [In Ukrainian].
13. OECD. (2023). *Incentive regulation for public utilities*. OECD Publishing. Retrieved January 16, 2026, from <https://www.oecd.org/en/publications/incentive-regulation-for-public-utilities> [In English].
14. Klien, M. (2015). *Consolidation of water utilities: Lessons from Central and Eastern Europe*. Retrieved March 15, 2026, from <https://pdfs.semanticscholar.org/94be/662249cc4ae7b0a967eb86e0a2b1ae0a3a7e.pdf> [In English].
15. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). *On wastewater disposal and wastewater treatment* (Law № 2973-IX of January 17, 2023). Retrieved January 16, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua> [In Ukrainian].
16. Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). *On drinking water and drinking water supply*. Retrieved January 16, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua> [In Ukrainian].

17. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2024). *On approval of the State Target Economic Program for Energy Modernization of Water Supply and Wastewater Enterprises until 2030* (Order № 1133-r of November 15, 2024). Retrieved January 16, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1133-2024-r> [In Ukrainian].
18. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022). *Draft Law «National Target Social Program «Drinking Water of Ukraine2 for 2022–2026»*. Retrieved January 16, 2026, from <https://www.kmu.gov.ua> [In Ukrainian].

Received (надійшла до редакції): 12.04.2026

Accepted (прийнята до друку): 08.05.2026

Published (опублікована): 12.06.2026